

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

Форостян О. І., Загородня В. А.

**ДІТИ З АУТИЗМОМ, ЇХ ЛОГОПЕДИЧНА ПІДТРИМКА
НА КОРЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ**

Постановка проблеми. Проблема аутизму та логопедичної підтримки дітей аутистів на корекційних заняттях стає дедалі актуальнішою для педагогічної науки та практики сучасного суспільства. Адже при аутизмі в ранньому дитинстві, крім основних особливостей розвитку, порушується здатність до мовлення. Через те, що у дітей-аутистів в мовленнєвому контексті часто виникають проблеми, першочергово через їх власну нездатність налагоджувати соціальні взаємодії та підтримувати контакт з оточуючими без явного психологічного дискомфорту, для них характерні труднощі сприйняття інформації та розуміння ситуацій спілкування. Ці труднощі можуть бути викликані цілком зрозумілою причиною - відсутністю потреби в спілкуванні, зростаючим бажанням уникати контактів і небажанням спілкуватися. В сучасній педагогічній науці є багато шляхів розв'язання цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування комунікативної функції та розвитку мовлення у дітей з аутистичними порушеннями вивчали такі науковці, як О. Р. Баєнською, С. Ю. Коноплястою, Д. І. Шульженко, Н. В. Сімашковою.

Аналізуючи літературні джерела, стосовно мовлення та комунікації дітей з аутистичними порушеннями, можна сказати, що відхилення в мовленнєвому розвитку є одним із найбільш характерних проявів даного синдрому.

У людей з аутизмом порушується можливість використання самої мови. Відомо, що діти з аутизмом, як і всі інші, відчувають потребу в спілкуванні. Відмова від мови як засобу спілкування є не причиною розвитку аутизму, а його наслідком.

Виклад основного матеріалу дослідження. Причиною ж відхилень у мовленнєвому розвитку дітей з аутизмом можна визначити несформованість комунікативної функції, що проявляється у нездатності повноцінно сприймати вербальну інформацію так і у неможливості адекватно формувати мовленнєве висловлювання та взаємодіяти з оточуючими людьми відповідно до ситуації. Дітям даної категорії характерні специфічні труднощі сприймання інформації і розуміння самої ситуації спілкування, які можуть бути наслідком зниженої потреби у спілкуванні та посиленому прагненні уникати контактів [1; 31].

З вище оглянутого матеріалу очевидно, що діти з розладами аутистичного спектра потребують логопедичної підтримки у вигляді корекційно спрямованих занять. Сучасна корекційна педагогіка зазначає, що корекція – це засіб подолання й послаблення психофізичних недоліків через формування життєво необхідних якостей у навчально-виховному процесі або різних видів діяльності учнів (О. Д. Гонєєв).

Корекційно-розвивальна робота – це система заходів, що дозволяють вирішувати завдання своєчасної допомоги дітям, які зазнають труднощі у навчанні та шкільній адаптації.

Загалом, будь-яка корекційно-розвиткова робота з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку має розв'язувати цілий комплекс завдань. Зокрема:

- корекція та розвиток пізнавальної діяльності дітей;
- формування навчальної діяльності та корекція її недоліків;
- збереження та зміцнення здоров'я дитини;
- розвиток психофізіологічних функцій;
- розвиток інтересів;
- корекція емоційно-вольової сфери;
- виховання моральних якостей;
- виховання соціально-нормативної поведінки [3].

Корекційна робота саме з аутистами орієнтовно розділяється на два етапи:

I етап: «Встановлення емоційного контакту, подолання негативізму у спілкування з дорослими, нейтралізація страхів».

II етап: «Подолання труднощів цілеспрямованої діяльності дитини» [4].

Треба зазначити, що важливе значення має нормальне функціонування усіх відділів центральної нервової системи, особливо кори головного мозку для своєчасного становлення в онтогенезі мовленнєвої функції. Етапи формування мовленнєвої комунікації дитини супроводжуються вдосконаленням слухомовленнєвого сприйняття, оволодіння довільною слухомовленнєвою пам'яттю, використанням з метою комунікації інтонаційних засобів мовлення, а також формування фонематичного слуху. Саме у цей час у дітей з аутизмом все більш помітним стає поступове відставання у розвитку мовлення [7].

Т. В. Скрипник, Т. О. Куценко пояснюють, що коли йдеться про порушення мовлення й здатність дитини з розладами аутистичного спектра вступати у взаємодію з людьми, варто звернути увагу на відсутність взаємозв'язку між рівнем розвитку мовленнєвих та комунікативних навичок. Так, дитина з аутизмом, яка має у своєму словнику велику кількість слів та складні речення, може погано розуміти сенс сказаного або не використовувати наявні мовленнєві навички для спілкування. Важко навіть сказати, порушення якої складової (мовленнєвої чи комунікативної) потребують більших зусиль для розвитку. Очевидно одне – розвиток мовленнєвих навичок у дитини з аутизмом без I Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат» комунікативної складової втрачає сенс, адже не важливо, наскільки багато слів і наскільки складні речення може вимовити дитина, якщо при цьому вона не може використати свої мовленнєві навички, щоб повідомити найближчому оточенню про свої потреби та бажання, передати інформацію, розказати про свої почуття [5].

Засвоєння мовлення відбувається на основі наслідування, але має одночасно і пізнавальний, і творчий характер (О. В. Запорожець, В. С. Мухіна).

Не менш важливим моментом є оцінювання логопедом рівня розуміння дитиною мовлення оточуючих. Педагоги і найближчі до дитини люди повинні враховувати цю інформацію, щоби мати змогу пристосувати своє мовлення до рівня, зрозумілого дитині, задля ефективної взаємодії. Перш за все, необхідно визначити розуміє дитина звернене мовлення на вербальному, чи довербальному рівні. Довербальний рівень розвитку розуміння мовлення у дитини з аутизмом передбачає використання педагогом ситуативних, паралінгвістичних «підказок» (жести, інтонація, вказування поглядом), що є просто необхідними для взаєморозуміння [5].

Вербальний же рівень розуміння мовлення вимагає подальшого визначення ступеню розуміння значень окремих слів, комбінації слів, пов'язаних семантичними зв'язками, граматичних конструкцій речень та зв'язного мовлення.

Сьогодні існують різноманітні методики та опитувальники, які дозволяють оцінити стан і показники мовленнєвої діяльності дітей з аутизмом і можуть визначити рівень розвитку мовленнєвої діяльності дітей.

Логопедична підтримка на корекційних заняттях полягає у ранній діагностиці та відповідності навчальних програм є дуже важливим для дітей, які страждають на аутизм. Починаючи з трьох років, такі діти, можуть навчатися за відповідними навчальними програми залежно від індивідуальних потреб. Навчальні програми для учнів, які страждають на аутизм спрямовані на поліпшення комунікації, соціальних, академічних здібностей і поведінки у повсякденному житті.

Особливості поведінки та комунікації, що ускладнюють процес навчання, часом потребують допомоги досвідчених фахівців, які розробляють та допомагають втілювати план вдома і у школі. Учні, які страждають на аутизм, краще навчаються, коли інформація презентується візуально та вербально. Взаємодія зі здоровими ровесниками також дуже важлива, оскільки є моделлю відповідного мовленнєвого спілкування та соціальної поведінки. Аби подолати труднощі засвоєння нових навичок, важливо таким чином розробити програми з батьками, щоб навчальна діяльність, досвід переносилися і практикувалися вдома [2, 4].

Висновки. Отже, логопедична підтримка дітей аутистів на корекційних заняттях вимагає від логопедів нових прогресивних поглядів на проблему подолання проявів аутизму та порушень мовлення в комплексному форматі, що дає обґрунтовані підстави для прогнозу розвитку та визначення освітньо-реабілітаційного маршруту, найбільш сприятливого для даної дитини. Важливо забезпечити мультидисциплінарний характер діагностично-прогностичної та корекційно-реабілітаційної діяльності фахівця. Корекційно-педагогічна робота з дітьми з порушенням аутистичного спектра на сучасному етапі розвитку корекційної педагогіки є надзвичайно важливою.

Список використаних джерел:

1. Базима Н. В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом. Харків : Ранок, 2018. 144 с.
2. Гаяш О. В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : Науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2016. 120 с.
3. Миронова С. П. Шляхи реалізації корекційно-розвиткового компоненту інклюзивного навчання // Комплексний супровід дітей з психофізичними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційного центру : матеріали III-ї Міжнародної наук.-практ. конф. (27-28 квітня 2014 р., м. Луганськ). / за заг. ред.. Т.В. Махукової. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. С.137-139.
4. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. Колупасової А. А.]. К.: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX». 2010. (Серія «Інклюзивна освіта»: у 9 книгах).
5. Скрипник Т. В. Комплексна програма розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» / за заг. ред. Т. В. Скрипник. Київ, 2013. 234 с.

Форосян О. І., Загранична В. О.

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Постановка проблеми. Розглянута тема психічного здоров'я дітей з розладами аутистичного спектру, а саме проблеми, які пов'язані з інтеграцією дітей з розладом аутистичного спектру (РАС) у широкий соціум, їх реабілітація та забезпечення їх освітою.

Зростає потреба у розробці ефективних технологій психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу засвоєння ними соціального, культурного та інформаційного простору, становлення особистості та формування міжсуб'єктної комунікації. Одним із способів підвищення ефективності інтеграції дітей з РАС у суспільство є проведення з ними корекційно-розвивальних занять із фахівцями із застосуванням терапії за допомогою тварин (В. Жеребятьєва, С. Посохова, П. Сєдова) [1, с. 55].

Тобто, анімалотерапія (від лат. animal – тварина; також зоотерапія або петтерапія) – це вид терапії, в якій використовують тварин та їх образи для надання психотерапевтичної допомоги (Г. Лаврик). Ця тема на сьогодні є досить актуальною, так як в останні роки значно зросла у зв'язку зі зростанням соматичних і нервово-психічних захворювань [2].

Як самостійний метод лікування анімалотерапія отримала свій розвиток з другої половини ХХ ст., коли в дослідженні взаємодії людини і тварин стали застосовувати наукові методи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В результаті досліджень вагомий внесок у цей напрямок вніс Л. А. Орбелі. Відповідно до нього уявленням, у ході прогресивної еволюції відбувалося збільшення пластичності поведінки організмів. Поетапний розвиток проміжних форм сигнальних систем забезпечило можливість використання символів замість